

Strategienota Ontwikkelingseducatie

Inhoudstafel

Samenvatting	4
Inleiding	5
Context en uitdagingen	7
Strategie	8
1. Missie	8
2. Aanpak	8
3. Prioriteiten	10
3.1. Doelgroepen	10
3.2. Thema's	11
3.3. Actoren: bevorderen van de samenwerking en partnerschappen tussen actoren	11
Bijlagen	12
1. Definitie Ontwikkelingseducatie	12
2. Belgische activiteiten	13
3. Europese dimensie	15

Samenvatting

Missie

Doel

België wil zijn steentje bijdragen om verantwoordelijke burgers te vormen. Burgers voldoende onderlegd zijn om met betrekking tot de grote wereldwijde uitdagingen en de internationale solidariteit een degelijk onderbouwd standpunt in te nemen. Burgers die zich ervan bewust zijn dat ze het streven naar een meer rechtvaardige wereld kracht kunnen bijzetten. De Belgische Ontwikkelingssamenwerking wil haar schouders zetten onder de individuele en collectieve inspanningen van de burgers voor rechtvaardige Noord-Zuidbetrekkingen.

Opdracht

De Belgische Ontwikkelingssamenwerking stelt alles in het werk om elke burger in België toegang te verlenen tot ontwikkelingseducatie¹.

Aanpak: vier werkmethodes

De doeltreffendheid van de inspanningen op het gebied van ontwikkelingseducatie kan worden gewaarborgd door middel van vier complementaire werkmethodes:

- voor een groot deel van de uitvoering van de acties rond ontwikkelingseducatie een beroep doen en steunen op derde organisaties die ervaring op het terrein hebben en partners zijn;
- het overleg en de coördinatie tussen de actoren in België onderling, met de overheidsinstanties en tussen de overheidsinstanties onderling in goede banen leiden;
- de Noord-Zuidpartnerschappen in de boodschappen en de methodes opwaarderen;
- de resultaten van de acties op het gebied van ontwikkelingseducatie controleren/opvolgen.

Drie prioriteiten

- Het beogen van **doelgroepen met multiplicatoreffect** en van **de jongeren**.
- Het vooropstellen van de prioritaire thema's van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking en de Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen.
- **Het bevorderen van de samenwerkingsverbanden, de complementariteit en de synergieën** tussen de actoren in België onderling en tussen laatstgenoemden en de actoren van het Zuiden.

¹ Naast de interventies in het Zuiden vloeit deze opdracht eveneens voort uit de 'Wet betreffende de Belgische internationale samenwerking' van 25 mei 1999 die in artikel 3 stelt: "Teneinde de doelstelling van duurzame menselijke ontwikkeling te realiseren zal de Belgische internationale samenwerking de socio-economische en de socio-culturele ontwikkeling en de versterking van het maatschappelijke draagvlak in de partnerlanden helpen bevorderen **alsook de Belgische publieke opinie sensibiliseren**".

Inleiding

Deze strategienota voor ontwikkelingseducatie is geïnspireerd op consensusnota's over ontwikkelingseducatie die tot stand kwamen na uitgebreid voorafgaandelijk overleg over begrippen en concepten aangaande ontwikkelingseducatie² tussen de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking, haar ontwikkelingsagentschap BTC (Belgische Technische Coöperatie), de sector van de niet-gouvernementele organisaties en de beleidscel van de minister bevoegd voor ontwikkelingssamenwerking.

Waarom een strategie voor ontwikkelingseducatie uitwerken?

Ontwikkelingseducatie: een complexe materie

De bestedingen van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking voor ontwikkelingseducatie gebeuren momenteel via verschillende kanalen en actoren. Er is een uitgebreide expertise aanwezig die zo goed mogelijk moet aangewend worden. Anderzijds zijn de doelgroepen divers en de benaderingen verscheiden.

De diversiteit van de doelgroepen, het grote aantal en de verscheidenheid van actoren, de veelheid en complexiteit van thema's en boodschappen, de variëteit van pedagogische benaderingen maken dat het voorzien van een doeltreffende ontwikkelingseducatie een bijzondere uitdaging is en dat stroomlijning aangewezen is.

Ontwikkelingseducatie als werkmiddel van de ontwikkelingssamenwerking

Armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling in het Zuiden³ zijn steeds meer gesitueerd in een mondiale, interdependente wereld en dus niet louter in het Zuiden of buiten onze grenzen. Zowel burgers in het Zuiden als in het Noorden hebben hiervoor rechten en plichten. Onze attitudes, gedrag en acties **hebben gevolgen op sociale** veranderingen in het Noorden en het Zuiden en kunnen bijdragen tot een duurzaam ontwikkelingsmodel, hier en in het Zuiden, en tot een versterking van internationale solidariteit. Ze kunnen ook **wegen op de politieke besluitvorming** ten gunste van meer coherentie voor ontwikkeling vanwege de overheid.

Ontwikkelingseducatie is daarom een onontbeerlijk instrument van de ontwikkelingssamenwerking, net zoals de interventies in het Zuiden: het stimuleert immers een kritische meningsvorming en wil **een verandering van waarden**, attitudes en gedrag teweegbrengen, alsook de actieve uitoefening van **rechten en plichten op lokaal en globaal niveau** aanmoedigen. Ontwikkelingseducatie kan een rol spelen bij de betrokkenheid van de bevolking bij de ontwikkelingsproblematiek, de Noord-Zuidsolidariteit en het ontwikkelingsbeleid en draagt zo bij tot een meer rechtvaardige en solidaire wereld.

Door het voorwerp van de ontwikkelingseducatie en het belang van de gepaste pedagogische benadering die hiertoe gehanteerd wordt, bevindt ontwikkelingseducatie zich op het kruispunt van zowel de sector ontwikkelingssamenwerking als de educatieve sector.

Een steeds grotere belangstelling voor ontwikkelingseducatie

De aandacht voor ontwikkelingseducatie is in de sectoren van de ontwikkelingssamenwerking en de educatie sinds geruime tijd sterk toegenomen. Getuige hiervan zijn de verschillende initiatieven die hiervoor vooral in het voorbije decennium op internationaal vlak zijn genomen. Ook België neemt zijn engagement hiertoe op en wenst dit verder te versterken.

² De brochure over deze begrippen en concepten over ontwikkelingseducatie is te vinden op de website van DGD (www.dg-d.be) onder de rubriek 'Sensibilisering'.

³ De term "Zuiden" dient niet strikt in geografische betekenis gezien te worden. Met "Zuiden" wordt het geheel van landen bedoeld waarmee samengewerkt wordt in het kader van de ontwikkelingssamenwerking.

Nood aan een referentiedocument voor ontwikkelingseducatie

België is ook actief in verschillende internationale netwerken⁴ die zich bezighouden met ontwikkelingseducatie. Hierbij kan deze nota een referentiedocument zijn bij de discussies en uitwisselingen. Maar ook voor de talrijke actoren van de civiele maatschappij kan deze strategienota uiteraard inspirerend werken.

Naast de zorg voor een efficiënte ontwikkelingseducatie als dusdanig, zal de overheid ook haar rol moeten spelen voor de institutionele communicatie en voor de vraag van de bevolking naar transparantie. Ze zal tevens haar rol moeten spelen bij de versterking van het maatschappelijke draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking.

Ten slotte dient vermeld te worden dat deze strategienota nog aangevuld zal worden met meer operationele nota's die nodig zijn voor een concrete uitvoering.

⁴ Het gaat om volgende netwerken: GENE (Global Education Network Europe), de 'European Development Education Multi Stakeholder Steering Group' en het meer algemene communicatienetwerk DevCom (Informal Network of DAC Development Communicators).

Context en uitdagingen

De burgers worden de laatste jaren geconfronteerd met een aantal ernstige **mondiale crisissen**. De economische en financiële crisissen, de voedselcrisis, de klimaatcatastrofen, politieke revoluties, de delokalisaties en de migratieproblematiek verhogen de kans dat burgers zich meer op zichzelf terugplooiën en minder geneigd zullen zijn om zich open te stellen of te engageren voor wat 'veraf' gebeurt. Bovendien dreigt de moeilijke economische en budgettaire situatie in eigen land de burgers kritischer te maken t.o.v. de bestedingen van de overheid voor deze 'verre' problemen. Maar deze situatie biedt ook opportuniteiten voor hen die de mondiale vraagstukken beter willen begrijpen en die open staan voor de complexiteit ervan. Ontwikkelingseducatie is dan cruciaal om een rol te spelen voor een beter inzicht in de wereldomvattende interdependenties. Ontwikkelingseducatie maakt immers deel uit van educatie tot **mondiale vorming**: vredeseducatie, milieueducatie, mensenrechteneducatie enz.⁵ Het algemene doel hiervan is bij te dragen tot een meer rechtvaardige en solidaire maatschappij en wereld gebaseerd op democratische waarden. Bij ontwikkelingseducatie staan de Noord-Zuidrelaties centraal. De realiteiten van het Zuiden, de complexe banden die 'Noord' en 'Zuid' verenigen; de veelvuldige actiemogelijkheden van wereldburgers die positieve of negatieve gevolgen hebben op sociale veranderingen in het 'Noorden' en in het 'Zuiden' staan centraal bij ontwikkelingseducatie.

Ontwikkelingseducatie beoogt een bewustmaking, een beter inzicht en uiteindelijk een attitudeverandering, engagement en mobilisatie van de burgers en gemeenschappen om te komen tot meer rechtvaardige en meer solidaire beleidskeuzes op lokaal, nationaal en internationaal vlak. Maar dit zijn langdurige processen terwijl burgers ook aan tal van andere prikkels blootgesteld zijn. Het is dus niet eenvoudig om het 'effect' van activiteiten van ontwikkelingseducatie te meten of toe te wijzen. Dit **attributieprobleem** zorgt er evenwel voor dat toch bijzondere aandacht moet gaan naar opvolging en monitoring om een beter inzicht te krijgen in de doeltreffendheid van ontwikkelingseducatie.

In deze geglobaliseerde wereld met zijn steeds sneller evoluerende communicatietechnologie worden **burgers overspoeld met informatie**. Ook het educatieve aanbod onder allerlei vormen wordt steeds uitgebreider. Bijzondere inspanningen zijn dan ook nodig om ontwikkelingseducatie de gepaste plaats te geven binnen dit aanbod. Anderzijds levert de technologische evolutie en de grotere mobiliteit ook opportuniteiten waarbij onderlinge contacten en uitwisselingen, ook met het Zuiden, rechtstreeks of via sociale netwerken een dagelijkse realiteit geworden zijn. Nieuwe media zoals Facebook en Twitter, of interactieve computertoepassingen en -spelen leveren eveneens nieuwe kanalen waarmee een uitgebreid en meestal jong publiek kan bereikt worden.

Ontwikkelingseducatie wordt gekenmerkt door een **diversiteit** aan actoren, strategische en/of operationele doelstellingen, pedagogische aanpakken, doelgroepen, thema's,... Voor een actor van ontwikkelingseducatie (in de zin van ngo, universiteit, administratie,...) is het onmogelijk om expert te zijn op al deze terreinen. Ontwikkelingseducatie is dan ook een gebied dat niet alleen openstaat voor, maar het vooral ook moet hebben van **complementariteit en synergie**.

Ontwikkelingseducatie wordt weleens **verward met** promotie van de eigen instelling, het eigen imago en steun en sympathie van het publiek (met public relations dus). Ook al kan het belangrijk zijn dat actoren en hun educatieve aanbod zichtbaar zijn voor de doelgroepen en voor de andere actoren, kan dit niet betekenen dat de zelfpromotie van een organisatie op zich een doel wordt voor ontwikkelingseducatie. Dit aspect valt vooral onder de institutionele communicatie waarbij rekenschap en transparantie centraal staan en waarbij het belangrijk is dat de publieke opinie op de hoogte gehouden wordt van het beleid dat gevoerd wordt, van wat met het belastingsgeld concreet gedaan wordt en welke resultaten ermee geboekt worden⁶.

⁵ Zie de definitie van ontwikkelingseducatie in bijlage.

⁶ Zo kan het gebeuren dat de publieke opinie zich bewust is van de wereldwijde interdependenties (domein van de ontwikkelingseducatie), maar dat ze vindt dat het overheidsbeleid nog meer kan doen of dat ze onvoldoende op de hoogte is van de resultaten van de ontwikkelingssamenwerking. Anderzijds kan het gebeuren dat bepaalde activiteiten van ontwikkelingseducatie terzelfdertijd informatie geven over het beleid van de ontwikkelingssamenwerking.

Strategie

1. Missie

Doel

Als wezenlijk deel van zijn ontwikkelingssamenwerkingsbeleid wil België zijn steentje bijdragen om verantwoordelijke burgers te vormen, die voldoende onderlegd zijn om met betrekking tot de grote wereldwijde uitdagingen en de internationale solidariteit een degelijk onderbouwd standpunt in te nemen en zich ervan bewust zijn dat ze het streven naar een meer rechtvaardige wereld kracht kunnen bijzetten. De Belgische Ontwikkelingssamenwerking wil haar schouders zetten onder de individuele en collectieve inspanningen van de burgers voor rechtvaardige Noord-Zuidbetrekkingen.

Opdracht

De Belgische Ontwikkelingssamenwerking ijvert er onder meer voor om elke burger in België op een zo doeltreffend mogelijke wijze toegang te geven tot ontwikkelingseducatie⁷.

België neemt zo zijn engagement op ten opzichte van de verschillende resoluties en aanbevelingen die het onderschreef, waaronder de Resolutie over ontwikkelingseducatie van de EU-Raad van Ministers van Ontwikkelingssamenwerking (2001), de Verklaring van Maastricht (2002), de Europese Conferentie van Brussel over sensibilisering en ontwikkelingseducatie voor Noord-Zuidsolidariteit (2005), de Europese Consensus voor ontwikkeling (2005), de Conferentie van Helsinki over ontwikkelingseducatie in Europa (2006) en de Europese Consensus voor Ontwikkelingseducatie (2007).

2. Aanpak

- **Een beroep doen en steunen op derden, met name competente terreinactoren en partners, voor de realisatie van een groot deel van de activiteiten van ontwikkelingseducatie.**

Tal van privéorganisaties voeren activiteiten uit die elk in bepaalde mate en onder meer afhankelijk van de beschikbare middelen bijdragen tot ontwikkelingseducatie in België. Ze zijn gegroeid in het maatschappelijke middenveld en hebben daarom doorgaans geprivilegieerde contacten met bepaalde segmenten ervan, ze hebben dikwijls door hun banden met het Zuiden een bijzondere dossierkennis opgebouwd en beschikken tevens meestal over een gepaste pedagogische expertise. Velen kunnen daarom als strategische partners van de overheid beschouwd worden. Het zijn partners die verder op hun beurt de verschillende sociologische groepen waaruit het brede publiek is samengesteld als uiteindelijke doelgroep bereiken.

Sommige private actoren zijn gespecialiseerd in ontwikkelingseducatie: het maakt deel uit van hun missie. Het gaat vooral om ngo's voor ontwikkelingssamenwerking; verder zijn er ook bepaalde vzw's en een aantal vierdepijlerorganisaties⁸. De ngo's bepalen hun interventiestrategieën en kiezen autonoom hun doelgroepen, rekening houdend met hun visie en hun opdracht.

Andere private actoren nemen initiatieven en ontplooiën activiteiten in de sfeer van **ontwikkelingseducatie zonder dat dit deel uitmaakt van hun bestaansredenen**: bijvoorbeeld vakbondsorganisaties, universiteiten, wetenschappelijke instellingen, 4de pijler, opvoeders, opiniemakers, belangengroepen, media met beelden en boodschappen over het Zuiden, cultuurspreiders,... maar ook middenveldorganisaties als sociaal-culturele verenigingen, volwassenenvormingswerk, jeugdwerk, migrantenorganisaties fungeren als leerplaats voor actief wereldburgerschap.

⁷ Naast de interventies in het Zuiden vloeit deze opdracht eveneens voort uit de 'Wet betreffende de Belgische internationale samenwerking' van 25 mei 1999 die in artikel 3 stelt: "Teneinde de doelstelling van duurzame menselijke ontwikkeling te realiseren zal de Belgische internationale samenwerking de socio-economische en de socio-culturele ontwikkeling en de versterking van het maatschappelijke draagvlak in de partnerlanden helpen bevorderen **alsook de Belgische publieke opinie sensibiliseren**".

⁸ Het gaat om initiatieven van bedrijven, scholen, ziekenhuizen, mutualiteiten, privépersonen, enz. die bijkomend bij hun hoofdactiviteit gemotiveerd zijn om projecten te steunen voor het Zuiden.

Onderwijsinstellingen willen kritische, handelingsbekwame jongeren vormen in de context van een mondiale wereld. In het formele onderwijs werden daarom doelen geformuleerd op het gebied van mondiale burgerschapseducatie waartoe ook ontwikkelingseducatie kan bijdragen.

Consultants en academici hebben expertise op gebied van gedragsverandering, individueel en collectief.

Ten slotte zijn er ook verschillende **gedecentraliseerde overheidsactoren** die bevoegdheden hebben op het vlak van ontwikkelingseducatie: gemeenten, provincies, gemeenschappen.

Ter informatie moet hierbij worden vermeld dat naast de activiteiten van de hierboven genoemde Belgische terreinactoren, DGD ook eigen programma's en activiteiten ontwikkelt (zie bijlage 2). De speciale programma's voor het formele onderwijs en de jeugdsector 'Kleur bekennen – Annoncer la Couleur' en de 'Algemene Informatiecyclus' worden uitgevoerd door het ontwikkelingsagentschap van de overheid, BTC.

De samenwerking met deze terreinactoren in België zal erop gericht zijn:

- deze actoren verder aan te moedigen en te ondersteunen voor een kwaliteitsvolle ontwikkelingseducatie gebaseerd op duidelijke criteria rekening houdende met hun specificiteit;
- hen te ondersteunen voor een aangehouden reflectie over een efficiënte ontwikkelingseducatie;
- hen de ruimte en mogelijkheden te geven voor innovatie;
- zich te verzekeren dat ze het volledige publiek bereiken op eigen initiatief, door overleg of door financiële stimulansen.

- **Overleg en coördinatie tussen de terreinactoren onderling, met de overheid en tussen de overheden.**

Volgende twee bijzondere redenen kunnen aangehaald worden voor de coördinatie:

- wie een efficiënte ontwikkelingseducatie nastreeft, moet bereid zijn via overleg ervaringen uit te wisselen, lessen te trekken, enz.
- om alle doelgroepen te bereiken, moet de grote verscheidenheid van actoren, methodes, boodschappen, leerfasen, enz. worden gecoördineerd.

De doeltreffendheid van de strategische partners waarmee de overheid samenwerkt, kan erbij winnen wanneer dus regelmatig overleg kan plaatsvinden.

Het overleg is vooral aangewezen voor volgende aangelegenheden:

- beleidsaspecten over ontwikkelingseducatie;
- stroomlijning van het aanbod. Overleg is bijzonder aangewezen waar actiedomeinen en doelgroepen van verschillende actoren elkaar kunnen kruisen;
- uitwisseling van expertise;
- opzetten van gezamenlijke acties;
- algemene monitoring en evaluatie van de impact van de interventies.

- **De valorisatie van Noord-Zuidpartnerschappen in de boodschappen en methodes.**

In een geglobaliseerde wereld zijn **mobilisatie en beleidsbeïnvloeding** niet enkel meer de opdracht van het Noorden, maar steeds meer een kwestie van een **gedeelde verantwoordelijkheid van Noord én Zuid**. De actoren evolueren dan ook meer en meer naar een partnerschap tussen Noord en Zuid, naar gezamenlijke internationale strategieën, planning en acties.

Een doeltreffende ontwikkelingseducatie vergewist zich van de relevantie en van de legitimiteit van **boodschappen** die ze samen met het Zuiden uitdraagt, en ze geeft voorrang aan het betrekken van organisaties uit het Zuiden bij de aanpak van ontwikkelingseducatie.

Het is essentieel dat elke actor van ontwikkelingseducatie een goede kennis van de realiteit in het Zuiden en van de complexe banden tussen 'Noord' en 'Zuid' ontwikkelt, dat de **boodschappen die worden verkondigd relevant en correct zijn bekeken vanuit een Zuid-standpunt**, en dat ze samen met het Zuiden naar voor worden gebracht (legitimiteitsfactor van ontwikkelingseducatie).

De wijze waarop de "Noord-Zuid"-band naar voor gebracht wordt, kan verschillen naargelang de actor. Het kan gaan om een echt partnerschap – al dan niet geformaliseerd – met educatieve Zuidactoren of

ontwikkelingsactoren, met veel aandacht voor het **valoriseren van hun ervaringen en expertise**, hun analyses van de realiteit, hun expertise in het ontwikkelen van strategieën, boodschappen en/of inhoud van de leermiddelen voor ontwikkelingseducatie evenals bij de evaluatie van de bereikte effecten.

De diaspora nemen hierbij een bijzondere plaats in door hun uitgesproken banden met het Zuiden, hun kennis van lokale omstandigheden, hun bezorgdheid over ongelijkheden en armoede en de persoonlijke ervaringen die ze meegemaakt hebben.

- **De monitoring en opvolging van de resultaten van de activiteiten van ontwikkelingseducatie.**

De veelheid aan activiteiten, thema's en benaderingswijzen op het gebied van ontwikkelingseducatie zullen elk op hun manier een invloed hebben op de verschillende doelgroepen. Daarnaast is het ook zo dat heel wat invloeden van buiten uit een rol kunnen spelen op inzichten, houdingen en gedragsveranderingen. Het is dus moeilijk om te bepalen welke effecten aan welke activiteiten kunnen toegewezen worden (**attributieprobleem**).

Toch is het nuttig om algemene trends te kennen. In 2009 en 2010 werden **opiniepeilingen**⁹ uitgevoerd die onder meer te maken hebben met ontwikkelingseducatie. De resultaten kunnen in zekere mate als baseline dienen. In de toekomst zullen herhalingen op regelmatige tijdstippen en desgevallend aangepast als gevolg van nieuwe inzichten, indicaties kunnen geven over de impact van ontwikkelingseducatie.

De regelmatige opvolging van de resultaten die alle betrokken actoren behalen met hun acties op vlak van ontwikkelingseducatie, biedt in verschillende opzichten een meerwaarde:

- de algemene mentaliteits- en gedragsverandering van het "grote publiek" en meer bepaald van de jongeren kan worden opgevolgd;
- er kan op meer gerichte wijze worden gezocht naar de ontwikkelingseducatie en pedagogische aanpak die het meest geschikt is voor een welbepaald doelpubliek;
- de acties en behaalde resultaten kunnen met een kritisch oog worden bekeken, zodat de programmatie achteraf kan worden bijgesteld.

3. Prioriteiten

De prioriteiten van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking op vlak van ontwikkelingseducatie kunnen **volgens 3** assen ingedeeld worden: de doelgroepen, de thema's en de aanmoediging van samenwerking/partnerschappen tussen actoren.

3.1. Doelgroepen

Hoewel elke burger in België tot de doelgroep van de activiteiten van ontwikkelingseducatie behoort, zijn er categorieën die prioritair zijn.

- **De doelgroepen met multiplicatoreffect**

Om de doeltreffendheid te vergroten zal zoveel mogelijk gewerkt worden met doelgroepen die een zeker multiplicatoreffect kunnen teweegbrengen. Het gaat hierbij om:

- beleidsmakers omdat ze beleidsbeslissingen kunnen nemen die een invloed kunnen hebben op de maatschappij hier en op de internationale en ontwikkelingsproblematieken;
- opinieleiders omdat ze door hun positie de publieke opinie kunnen beïnvloeden;
- de media omdat ze op creatieve wijze complexe ontwikkelingsproblematieken naar een breed publiek kunnen overbrengen. Hierbij zullen gepaste beeldvorming en benaderingen bijzondere aandacht krijgen;
- professoren/studenten van de hogere normaalscholen en leerkrachten gezien hun invloed op de leerlingen;
- andere groepen die een potentieel multiplicatoreffect kunnen teweegbrengen.

- **De jongeren**

Binnen het brede publiek zullen de jongeren bijzondere aandacht krijgen omdat ze inzichten en prikkels voor gedragsverandering kunnen meedragen in hun verdere leven en in de rol die ze in de maatschappij zullen

⁹ Opinipeilingen m.b.t. het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking en Noord-Zuidsolidariteit in het kader van het universitair onderzoeksplatform 'PULSE' o.l.v. de KU Leuven.

vervullen. De benadering van jongeren vergt aangepaste en activiteiten en materiaal. Jongeren worden bereikt zowel binnen het formele als het informele onderwijs, alsook via jongerenorganisaties.

3.2. Thema's

- **De prioritaire thema's en sectoren van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking**

Aangezien de uiteindelijke doelstelling van ontwikkelingseducatie erin bestaat bij te dragen tot een meer rechtvaardige en solidaire wereld, zullen de thema's van de ontwikkelingssamenwerking een bijzondere aandacht krijgen omdat deze op concrete wijze een meer rechtvaardige wereld met betere levensomstandigheden voor iedereen beogen. Hierbij zal de ervaring van de Belgische ontwikkelingssamenwerking in de landen van het Zuiden waar ze werkzaam is, een bijzondere plaats kunnen innemen.

- **De Millenniumdoelen**

Wereldwijd vormen de Millenniumdoelen (MDG's) een concreet referentiekader voortvloeiend uit de Millenniumverklaring die in 2000 door vrijwel alle staten werd onderschreven.

De MDG's, aangevuld met de prioritaire sectoren en transversale thema's van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, worden daarom als prioritaire thema's van de ontwikkelingseducatie aanzien.

3.3. Actoren: bevorderen van de samenwerking en partnerschappen tussen de actoren

De aanmoediging beoogt de samenwerking, complementariteit en synergie tussen Belgische actoren alsook deze met actoren uit het Zuiden.

Een globale benadering van **ontwikkelingseducatie omvat verschillende aspecten** zoals sensibilisering, bewustwording, inzicht, gedragsverandering en engagement. Om op individueel en collectief niveau veranderingen tot stand te brengen en het actief uitoefenen van rechten en verantwoordelijkheden aan te moedigen moet eenzelfde doelgroep idealiter toegang hebben tot de aanpak voor die verschillende aspecten. Daarbij is complementariteit tussen de actoren dan ook aangewezen.

De actoren die de globale doelstelling van ontwikkelingseducatie delen, moeten erover waken onderlinge complementariteit te ontwikkelen op de verschillende terreinen zoals de thema's, doelgroepen, pedagogische benadering en partnerschappen tussen Noord en Zuid. Hieruit kunnen desgevallend **vormen van synergie** ontstaan. Concreet kan het bijvoorbeeld gaan om de scholenwerking en de beleidsbeïnvloeding.

Deze actoren dienen ook een onderling partnerschap van 'fair and critical friend' na te komen als waarborg voor hun gezamenlijke doelstelling.

Bijlagen

1. Definitie Ontwikkelingseducatie¹⁰

Ontwikkelingseducatie maakt deel uit van educatie tot wereldburgerschap. Het algemene doel hiervan is bij te dragen tot een meer rechtvaardige en solidaire wereld gebaseerd op democratische waarden. Bij ontwikkelingseducatie staan de Noord-Zuidrelaties centraal.

In een context van onderlinge afhankelijkheid tussen globale vraagstukken en het dagelijkse leven van individuen en gemeenschappen, zet ontwikkelingseducatie processen op die als doel hebben:

- een globaal inzicht in de internationale problematiek en de ontwikkelingsproblematiek te bevorderen en kritische meningsvorming te stimuleren,
- een verandering van waarden, attitudes en gedrag teweeg te brengen, zowel op individueel als op collectief vlak,
- de actieve uitoefening van rechten en plichten op lokaal en globaal niveau aan te moedigen

om te komen tot een meer rechtvaardige en solidaire wereld.

Deze processen steunen op een coherente en onderling afgestemde strategie die verschillende aanpakken omvat:

- sensibilisering van burgers en gemeenschappen voor de ontwikkelingsproblematiek en voor de uitdagingen van de Noord-Zuidverhoudingen,
- bewustmaking van burgers en gemeenschappen van de onderlinge afhankelijkheid tussen “Noord” en “Zuid”,
- het engagement van burgers en gemeenschappen in persoonlijke of collectieve acties ten voordele van een duurzaam en rechtvaardig ontwikkelingsmodel,
- mobilisatie van de burgers en gemeenschappen om te komen tot meer rechtvaardige en meer solidaire beleidskeuzes op lokaal, nationaal en internationaal vlak.

¹⁰Deze definitie is een gezamenlijk tekst van de vertegenwoordigers van de federale overheid (nl. de beleidscel van de minister van ontwikkelingssamenwerking, DGD [Directie-Generaal Development] en haar ontwikkelingsagentschap BTC [Belgische Technische Coöperatie]) en de vertegenwoordigers van de Belgische ngo's. De definitie dient als gemeenschappelijke referentie voor de belangrijkste actoren op het gebied van ontwikkelingseducatie.

2. Belgische activiteiten

2.1. Algemeen

In de wet van 25 mei 1999 betreffende de Belgische Internationale samenwerking wordt onder meer gesteld: "Teneinde de doelstelling van duurzame menselijke ontwikkeling te realiseren zal de Belgische internationale samenwerking ... de Belgische publieke opinie sensibiliseren". Dit is een duidelijke aanwijzing van het belang dat gegeven wordt aan sensibilisering waartoe ontwikkelingseducatie een belangrijke bijdrage levert.

Tijdens het Belgische voorzitterschap van de Europese raad in 2001 zette België de thematiek van de ontwikkelingseducatie op de Europese agenda met een Raadsbesluit van de Europese Unie (dd. 8 november 2001) over ontwikkelingseducatie en bewustmaking van de Europese publieke opinie voor ontwikkelingssamenwerking.

In het verlengde hiervan werd in november 2002 in Maastricht een Europees congres over mondiale vorming georganiseerd dat leidde tot de zogenaamde "Verklaring van Maastricht". In mei 2005 organiseerde België samen met de Europese Commissie een Europese conferentie over 'Sensibilisering en Ontwikkelingseducatie voor een wereldwijde Noord-Zuidsolidariteit' waaruit verschillende aanbevelingen voortvloeiden.

België nam actief deel aan de uitwerking van het document "Europese ontwikkelingsconsensus: bijdrage van ontwikkelingseducatie en bewustmaking" dat in november 2007 in Lissabon officieel werd voorgesteld.

De inspanningen van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking voor ontwikkelingseducatie gebeuren grotendeels via **subsidies** aan de niet-gouvernementele organisaties (gemiddeld 70% van de uitgaven) en andere actoren uit het middenveld en vervolgens **via eigen programma's van DGD** die hetzij in regie hetzij via het ontwikkelingsagentschap BTC (Belgische Technische Coöperatie) uitgevoerd worden. De uitgaven voor ontwikkelingseducatie en sensibilisering schommelen de laatste jaren tussen 20 en 25 miljoen euro per jaar, of rond 2% van het totale budget van DGD.

2.2. Actoren

De ngo's (niet-gouvernementele organisaties)

Een aantal ngo's hebben in hun programma's naast een 'Zuid'luik waarbij op het terrein in het Zuiden bijgedragen wordt aan een beter welzijn, ook een 'Noord'luik gericht op ontwikkelingseducatie van de Belgische bevolking. Andere hebben enkel een programma of projecten van ontwikkelingseducatie.

De ngo's bepalen hun interventiestrategieën en kiezen autonoom hun doelgroepen, rekening houdend met hun visie en hun opdracht. Als organisaties van het middenveld hebben zij affiniteit en geprivilegieerde contacten met bepaalde segmenten van onze samenleving.

Binnen hun kerntaak op gebied van ontwikkelingseducatie hebben de ngo's vijf belangrijke rollen te vervullen:

- Een rol op vlak van informatie, onderwijs en opleiding.
- Een rol op vlak van sociale mobilisatie en opbouw van de Noord-Zuidbeweging.
- Een rol van waakhond en van beïnvloeding van het beleid.
- Een rol op gebied van onderzoek.
- Een rol op gebied van ondersteuning van andere actoren.

Andere organisaties uit het middenveld

Heel wat organisaties en instellingen nemen initiatieven en ontplooiën activiteiten in de sfeer van ontwikkelingseducatie zonder dat dit deel uitmaakt van hun bestaansreden: bv. vakbondsorganisaties, universiteiten, wetenschappelijke instellingen, verenigingen, 4de pijler¹¹, opvoeders, opiniemakers, belangengroepen, media met beelden en boodschappen over het Zuiden, cultuurspreiders,... Deze actoren kunnen vanuit hun eigen specifieke rol en werkwijze ook vaak een belangrijke bijdrage leveren voor ontwikkelingseducatie.

¹¹ Het gaat om initiatieven van bedrijven, scholen, ziekenhuizen, mutualiteiten, privépersonen, enz. die bijkomend bij hun hoofdactiviteit gemotiveerd zijn om projecten te steunen voor het Zuiden.

Media

Een bijzondere plaats wordt ingenomen door de media. De media zijn 'multipliers' bij uitstek met een potentieel groot bereik. Meerdere actoren werken met de media samen. Hierbij dienen de Noord-Zuidproblematiek, de mondiale solidariteitsgedachte en de (Belgische) ontwikkelingssamenwerking op een toegankelijke manier met inachtneming van een respectvolle beeldvorming aan bod te komen.

De technologische ontwikkelingen van de laatste jaren en het groeiende media-aanbod maakt dat het medialandschap grondig uitgebreid maar ook gewijzigd wordt. Mondiale vraagstukken en ontwikkelingsbeleid vinden daarbij steeds moeilijker een plaats in het media-aanbod. Dat heeft meerdere oorzaken, zoals de exponentiële ontwikkeling van de entertainmentindustrie, het overaanbod aan rampspoedbenadering, enz.

Ten opzichte van de media wordt dan ook een actief beleid gevoerd door *incentives* en samenwerkingsvormen voor journalistieke zendingen voor korte reportages/documentaires en radioprogramma's, alsook voor producties van documentaires en tv-programma's.

De federale overheid

Naast de subsidies aan ngo's en andere actoren uit het middenveld en haar rol als coördinator, heeft de federale overheid enkele eigen programma's en activiteiten ontwikkeld op vlak van ontwikkelingseducatie. Het gaat enerzijds om informatiedragers in de vorm van een tijdschrift en educatieve mobiele tentoonstellingen en anderzijds om twee programma's waarvan de coördinatie en uitvoering aan BTC werd toevertrouwd:

- Speciaal programma voor het formele onderwijs en de jeugdsector: **Kleur bekennen – Annoncer la Couleur**

Het programma heeft als doel jongeren op te voeden tot verantwoordelijke burgers die actief worden in internationale solidariteit en zich kritisch opstellen ten overstaan van de algemene uitdagingen van ontwikkeling. Zij doet dit onder de noemer 'opvoeden tot wereldburgerschap' dat breder is dan ontwikkelingseducatie (zie de definitie van ontwikkelingseducatie in bijlage 1). Ontwikkelingseducatie maakt deel uit van educatie tot wereldburgerschap.

Kleur bekennen – Annoncer la Couleur promoot, stimuleert en ondersteunt leerkrachten en vormingsverantwoordelijken om jongeren tussen 10 en 18 jaar op te voeden tot wereldburgers. De leerdoelen bij jongeren richten zich op kennis, vaardigheden en houdingen.

- Speciaal programma van korte opleidingen voor personen geëngageerd of actief in de Noord-Zuidsolidariteit: **Vormingscyclus (Algemene Informatiecyclus)**

De doelstelling is het bevorderen en ondersteunen van de integratie van deelnemers in diverse ontwikkelingsinitiatieven aan de hand van nieuwe kenniselementen, vaardigheden en houdingen. De vorming kan zich richten tot hen (vooral jongvolwassenen) die een integratie in ontwikkelingsinitiatieven beogen, alsook tot hen die reeds in min of meerdere mate in ontwikkelingsinitiatieven actief zijn (de zgn. 4de-pijleractoren).

Samenwerking met andere overheden

Ook activiteiten van gemeenten kunnen financieel ondersteund worden. Met de provincies wordt samengewerkt in het kader van het speciale programma 'Kleur bekennen' dat gericht is op de schoolgaande jeugd en de jeugdsector (zie hierboven).

3. Europese dimensie

3.1. Resolutie van de EU-RAAD ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

8 november 2001

Ontwikkelingsopvoeding en de bewustmaking van de Europese publieke opinie inzake ontwikkelingssamenwerking

Resolutie van de Raad

1. Met instemming reagerend op de discussienota van het voorzitterschap over ontwikkelingsopvoeding;
2. Overwegende dat, gezien de wereldwijde onderlinge afhankelijkheid van onze samenleving, de bewustmaking door ontwikkelingsopvoeding en door voorlichting bijdraagt tot het versterken van het gevoel van internationale solidariteit, evenals tot het scheppen van een klimaat dat gunstig is voor het vestigen van een interculturele samenleving in Europa. Ook draagt deze bewustmaking ertoe bij dat de manier van leven verandert ten gunste van een voor iedereen duurzaam ontwikkelingsmodel. Tot slot wordt het dankzij deze bewustmaking mogelijk de burgers in grotere mate te winnen voor extra financiering van ontwikkelingssamenwerking met overheidsgeld;
3. Herinnerend aan de basiscriteria voor acties ter bewustmaking van de ontwikkelingsvraagstukken - waaronder ontwikkelingsopvoeding valt - zoals genoemd in de verordening betreffende de medefinanciering met ngo's (Verordening nr. 1658/98 van de Raad);
4. Herinnerend aan punt 44 van de gemeenschappelijke verklaring van de Raad en de Commissie over het ontwikkelingsbeleid van de EU (Raad Ontwikkeling, 10 november 2000);
5. Erkennend dat de lidstaten in de ontwikkelingssamenwerking een hoofdrol vervullen en dat sommige lidstaten zich er al sterk voor inspinnen, en erkennend dat ook de Commissie een rol speelt,

De Raad

6. Wenst het aandeel van de Europese Commissie en de lidstaten in de steun aan ontwikkelingsopvoeding, evenals het eraan verbonden communicatiebeleid, te vergroten door middel van nauwere banden tussen de verschillende sectoren die aan de bevordering van ontwikkelingsopvoeding kunnen bijdragen op gebieden zoals de ngo's, scholen, universiteiten, de opleiding van volwassenen en van docenten, audiovisuele media, pers, maatschappelijke groepen, jeugdbewegingen;
7. Moedigt de Europese Commissie en de lidstaten aan om steun te blijven verlenen aan de initiatieven van de ngo's inzake ontwikkelingsopvoeding, evenals aan de initiatieven die voortkomen uit de nationale coördinatieorganen van de ngo's voor ontwikkeling;
8. Beklemtoont het belang van de factor "billijke handel" die een doeltreffende methode is voor ontwikkelingssamenwerking. De Raad is van oordeel dat het zinvol zou zijn om, samen met de belanghebbende kringen, te bezien welke mogelijkheden er zijn om het denkbeeld van billijke handel meer ingang te doen vinden;
9. Wil stimulansen bieden voor de uitwisseling van informatie en ervaringen op het gebied van ontwikkelingsopvoeding tussen de regeringen en de actoren in de civiele samenleving, alsmede binnen de regeringen en actoren in de civiele samenleving zelf;
10. Moedigt de initiatieven aan van ngo's alsmede van Europese en nationale instellingen die de bevolking in de kandidaat-lidstaten ervan bewust willen maken dat internationale solidariteit bij de bestrijding van armoede in de wereld moet worden ondersteund en dat ontwikkelingsopvoeding daar in het algemeen moet worden bevorderd;
11. Nodigt de Commissie uit haar voorlichtings- en communicatiebeleid te versterken om het publiek van de lidstaten en van de kandidaat-lidstaten bewuster te maken van het Europese samenwerkings- en ontwikkelingsbeleid;
12. Spreekt enerzijds zijn goedkeuring uit over het werk inzake ontwikkelingsopvoeding dat de Raad van Europa verricht via zijn Centrum Noord-Zuid dat het mogelijk maakt alle lidstaten van de Raad van Europa, waartoe ook de kandidaat-lidstaten van de EU behoren, te bereiken, en anderzijds over het werk inzake ontwikkelingsopvoeding van de OESO;
13. Wenst dat een evaluatie wordt verricht
 - a) enerzijds op het gebied van de ontwikkelingsopvoeding en de bewustmaking van de Europese publieke opinie inzake ontwikkelingsvraagstukken, waarbij wordt gekeken naar de tenuitvoerlegging van de begrotingslijn voor medefinanciering met de ngo's (lijn B7-6000),
 - b) en anderzijds inzake de door de Commissie ingezette middelen voor voorlichting over de samenwerking met ontwikkelingslanden, voor het aspect betreffende de bewustmaking van de publieke opinie.

Door deze evaluatie moet het voorlichtings- en bewustmakingsbeleid in de toekomst nog doeltreffender worden;

14. Beklemtoont dat er op gezette tijden bij de burgers van de EU en de kandidaat-lidstaten opiniepeilingen moeten worden gehouden, om na te gaan hoever hun begrip en steun voor ontwikkelingssamenwerking reikt. Aan de hand van die peilingen kan de ontwikkelingsopvoeding toegespitst worden op de bevolkingsgroepen die daaraan het meest behoefte hebben, hetgeen betekent dat de methodes zo nodig moeten worden herzien en nieuwe synergieën moeten worden uitgewerkt.

3.2. Europese Conferentie over Sensibilisering en Ontwikkelingseducatie voor een wereldwijde Noord-Zuidsolidariteit – Brussel, 19 en 20 mei 2005

Aanbevelingen van de Conferentie

A. Vertegenwoordigers van nationale, Europese en internationale administraties, niet-gouvernementele organisaties en andere actoren van het maatschappelijk middenveld samen met leden van de verschillende media, namen deel aan een Conferentie over sensibilisering en ontwikkelingseducatie voor solidariteit tussen Noord en Zuid, die op 19 en 20 mei 2005 in Brussel plaats had.

B. De deelnemers die in plenaire zittingen en specifieke workshops bijeenkwamen, formuleerden de hiernavolgende aanbevelingen. De documenten van de Conferentie bevatten meer concrete voorstellen en suggesties van de verschillende groepen deelnemers.

1. De hernieuwde verbintenis van de zijde van de Europese Unie en de Lidstaten de ODA-niveaus tegen 2010 in voldoende mate op te trekken en tegen 2015 het door de Verenigde Naties in de jaren 70 vooropgestelde streefcijfer van 0,7% te halen, moet worden toegejuicht en verdient dat er binnen de Unie zoveel mogelijk ruchtbaarheid aan wordt gegeven. Een daadkrachtige ontwikkelingseducatie en sensibilisering zijn wezenlijke voorwaarden om de nodige steun voor deze doelstellingen te verwerven.
2. Aangezien de te verstrekken hulp niet alleen een kwestie is van financiën maar ook te maken heeft met kwaliteit en duurzame ontwikkeling, moeten de campagnes van sensibilisering en ontwikkelingseducatie binnen de Unie in belangrijke mate rekening houden met de doelstellingen van de *Millennium Development Goals*.
3. Zowel op nationaal als op Europees niveau moeten alomvattende en samenhangende strategieën ter zake van ontwikkelingseducatie en sensibilisering worden uitgestippeld, dan wel opnieuw worden bekeken. De belanghebbende autoriteiten moeten ervoor zorgen dat voornoemde strategieën integrerend deel uitmaken van hun ontwikkelings- en onderwijsbeleid. Te dien einde dient nauw te worden samengewerkt met de ngo's en andere betrokken organisaties van het maatschappelijk middenveld.
4. De huidige en toekomstige leden van de Unie moeten ontwikkelingseducatie en sensibilisering opnemen in het programma van onderwijsinstellingen. Deze programma's die bedoeld zijn voor alle niveaus en alle leeftijden van de maatschappij zijn noodzakelijk om tussen Noord en Zuid de grootst mogelijke solidariteit te bewerkstelligen.
5. De nationale en Europese autoriteiten moeten in hun planning voorzien in de nodige middelen. Overeenkomstig een voorstel dat vervat is in het UNDP-rapport, moeten de Europese Commissie en de Lidstaten ernaar streven ten minste 3% ODA uit te trekken voor ontwikkelingseducatie en sensibilisering. De extra middelen zullen de kwaliteit, doelmatigheid en doeltreffendheid van ontwikkelingseducatie en sensibilisering ten goede komen.
6. Als onderdeel van de algemeen geldende vereiste om zowel de kwaliteit als de doelmatigheid te verbeteren, moeten beste praktijken tussen de Lidstaten onderling maar ook op internationaal niveau op actieve wijze worden aangemoedigd en gesteund. Voortdurende coördinatie en samenwerking, op een zo breed mogelijk niveau lessen trekken uit de opgedane ervaringen, zijn dan ook wezenlijke vereisten om de samenhang en een zo groot mogelijke doelmatigheid te verzekeren.
7. Het moet duidelijk zijn dat sensibilisering en ontwikkelingseducatie verschillend zijn van publiciteit en fondsenwerving. Ontwikkelingseducatie en bewustmakingsactiviteiten moeten dan ook geworteld zijn in de samenlevingen uit het Noorden en aandacht hebben voor de interdependentie tussen Noord en Zuid en voor de noodzaak van beleidscoherentie in het Noorden.
8. In de nieuwe lidstaten is er nood aan doeltreffende ondersteuning van ontwikkelingseducatie en sensibilisering. Om de nieuwe en de toekomstige EU-lidstaten toegang tot de EU-financiering voor ontwikkelingseducatie en sensibilisering te geven, dienen de bestaande drempels inzake financiële draagkracht en toekenningscriteria in hun voordeel te worden bijgesteld.
9. Het moet gezegd dat ontwikkelingsamenwerking geen doorgesproken agendapunt van de laatste toetredingsonderhandelingen was. Daarom zal het in de volgende besprekingsrondes op een meer

pro-actieve wijze aan bod komen. De nieuwe lidstaten en de toetredende staten die dit hoofdstuk reeds hebben afgerond, zouden de kans moeten krijgen om een en ander bij te werken.

10. Er moet een grotere bijdrage komen van nationale en lokale autoriteiten, parlementsleden, ngo's en andere actoren uit de civiele samenleving, teneinde de capaciteit, de sensibilisering en het engagement in de huidige en de toekomstige EU en daarbuiten te versterken.
 11. Er moet in het bijzonder op toegezien worden dat na een natuurramp of een door de mens veroorzaakte ramp, de overgang van noodhulpverlening naar stabilisering, rehabilitatie en ontwikkeling op een duurzame en milieuvriendelijke wijze verloopt.
 12. Een globale persstrategie voor Noord-Zuidsolidariteit dient alle bestaande mediakanalen te omvatten met dien verstande dat waar slechts beperkte middelen aanwezig zijn, gebruik wordt gemaakt van kanalen met een zo groot mogelijk bereik. Actoren uit de ontwikkelingssamenwerking en de humanitaire hulpverlening dienen grotere inspanningen te leveren om journalisten passend, aanschouwelijk en interessant materiaal en middelen te verschaffen opdat zij neutrale en nauwkeurige informatie over Noord-Zuidvraagstukken kunnen uitbrengen. De pers speelt een sleutelrol wanneer het erop aankomt crisissen die vergeten dreigen te raken, onder de aandacht van regeringen of de Europese civiele samenleving te houden. In die zin dient de pers te worden erkend als ontwikkelingsactor.
 13. Beelden en teksten dienen in de eerste plaats eerbied te hebben voor de waardigheid, de overtuigingen en de tradities van de volkeren uit het Zuiden.
 14. Daarom is het van belang dat bij de monitoring en de evaluatie van ontwikkelingsprogramma's en humanitaire hulpprogramma's niet alleen wordt gekeken naar het resultaat op het terrein maar ook naar de veranderende perceptie bij het publiek in Noord en Zuid. De monitoring en de evaluatie van activiteiten in het kader van ontwikkelingseducatie en sensibilisering moeten met gebruikmaking van de opgedane ervaring worden verbeterd, teneinde de algehele relevantie en doeltreffendheid, ervan te verhogen.
 15. Het voorstel is dat de aanbevelingen van deze Conferentie en met name die met betrekking tot ontwikkelingseducatie en sensibilisering in de nieuwe beleidsverklaring over het EU-ontwikkelingsbeleid worden opgenomen nog voor de goedkeuring ervan en dat ze vervolgens in andere toepasselijke beleidsprocessen worden omgezet.
 16. Na de Conferentie dient een groep van representatieve belanghebbenden te worden gevormd die zal toezien op hoe de Unie nu en in de toekomst uitvoering geeft aan de resultaten. De representatieve groep moet ook oog hebben voor het belang van de verantwoordingsplicht - in de ruime zin van het woord - en een juiste evaluatie van het lange-termijnproces dat de verbetering van de Noord-Zuidsolidariteit is. Daarnaast kan de groep eventueel vergaderingen en debatten organiseren. Het voorstel van de voorzitter van de Ontwikkelingscommissie van het Europees Parlement om een initiatief rapport in 2006 te bekomen dat aansluit bij de thematiek van de conferentie wordt dan ook gunstig onthaald.
- C. De aanbevelingen zijn in de eerste plaats bestemd voor de vertegenwoordigers van het Europees Parlement, de Europese Raad, de Europese Commissie en de nationale autoriteiten op de conferentie. Het is echter ook de bedoeling dat individuen en organisaties die een bijdrage kunnen leveren tot meer sensibilisering en de Noord-Zuidsolidariteit in het algemeen kunnen helpen versterken, er kennis van nemen.

De deelnemers stellen tevreden vast dat een aantal autoriteiten reeds aan deze doelstellingen werken. Getuige hiervan de recente mededeling van de Europese Commissie over de Millenniumdoelstellingen en de organisatie van deze conferentie door de Europese Commissie en de Belgische autoriteiten.

(oorspronkelijke versie in het Engels)

3.3. Europese ontwikkelingsconsensus: bijdrage van ontwikkelingseducatie en bewustmaking

Het document kan in meerdere talen gevonden worden op deze website:

http://ec.europa.eu/development/icenter/publication/descript/pub99_fr.cfm

**Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken,
Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking**

Karmelietenstraat 15
1000 Brussel
België

Tel.: +32 2 501 81 11

www.diplomatie.be
www.dg-d.be

Verantwoordelijke uitgever: Dirk Achten, Karmelietenstraat 15, 1000 Brussel

Maart 2012

Wettelijk depot: 0218/2012/09

KONINKRIJK BELGIË

Federale Overheidsdienst

**Buitenlandse Zaken,
Buitenlandse Handel en**

Ontwikkelingssamenwerking